

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Üstbilis Stratejileri Kullanımının Öğrencilerin Farkındalıklarına ve Üstbilis Stratejileri Kullanma Yeterliliklerine Etkisi

The Effect of Use of Metacognition Strategies in Social Studies Education on the Awareness of Students and their Efficiency in Using Metacognition Strategies*

Esma KURU

Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
esmkuru@gmail.com
Orcid ID: 0000-0002-7661-387X

Mehmet Ali ÇAKMAK

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
mcakmak@gazi.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-8364-2804

Öz: Bu çalışmada sözel bir ders olması sebebiyle bazı öğrenciler için sıkıcı gelebilen, unutulma olasılığı yüksek olan sosyal bilgiler dersinde öğretimi renkli bir hale getirip, bireylerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalarını sağlayarak, eksikliklerini görmelerine ve nasıl daha iyi öğrenebilecekleri ile ilgili çıkarımlarda bulunabilmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır. Bu amaçla sosyal bilgiler dersinde üstbilis stratejilerden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamalarından faydalanılmıştır. Üstbilis stratejileri kullanmayı temele alan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ön test son test deney kontrol gruplu deneysel desen tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 eğitim öğretim bahar yarıyılında bir devlet ortaokulunun iki farklı şubesinde öğrenim gören 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın deney grubunda 37, kontrol grubunda ise 35 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Türkçe'ye uyarlaması Karakelle ve Saraç (2007) tarafından yapılan "Çocuklar İçin Üstbilis Farkındalık Ölçeği" ayrıca Aktürk (2010) tarafından geliştirilen "Üstbilis Stratejileri Kullanımını Değerlendirme Anketi" kullanılmıştır. Araştırmanın verileri SPSS istatistik programından yararlanılarak çözümlenmiştir. Yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgulardan, üstbilis stratejilerden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının öğrencilerin farkındalıklarını, üstbilis stratejileri kullanma yeterliliklerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üstbilis, üstbilis stratejileri, sosyal bilgiler.

Abstract: In this study, it was aimed at making teaching more entertaining in social studies lessons, which can be boring for some students due to being verbal lessons with a high probability of being forgotten later on; making it possible for students to be responsible from their own learning and helping them make inferences about seeing what their deficiencies are and how they can learn better. In line with this aim, teaching applications which involve metacognition strategies in social studies lessons were used. In this study, which is based on using metacognition strategies, experimental design with pretest-posttest control group method,

* Bu çalışma "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Üstbilis Stratejileri Kullanımının Öğrencilerin Farkındalık, Yeterlilik, Başarı Ve İlgilerine Etkisi" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

Geliş Tarihi: 04.04.2022

Kabul Tarihi: 26.05.2022

Yayın Tarihi: 31.08.2022

Atıf: Kuru, E. & Çakmak, M.A. (2022). Sosyal bilgiler öğretiminde üstbilis stratejileri kullanımının öğrencilerin farkındalıklarına ve üstbilis stratejileri kullanma yeterliliklerine etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 521-531. Doi: 10.33437/ksusb.1098219

which is one of the quantitative research methods, was used. The study group of the study consists of 6th grade students who received education in two different classes of a state middle-school in the spring semester of 2013-2014 academic year. In the selection of the study group, the convenience sampling method was preferred. There are 37 students in the experiment group and 35 students in the control group of the study. As for the collection of data in the study, "Metacognition Awareness Scale for Children," whose adaptation to Turkish was done by Karakelle and Saraç (2007) and the "Evaluation Questionnaire for the Use of Metacognition Strategies" developed by Aktürk (2010) were used. The data of the study were evaluated using the SPSS statistics program. As a result of the analyses, it was concluded in the view of the findings that teaching applications which make use of metacognition strategies increase students' awareness and their efficiency in using these strategies.

Keywords: Metacognition, metacognition strategies, social studies.

GİRİŞ

Eğitim, önceden belirlenmiş esaslar çerçevesinde insan davranışlarında olumlu anlamda ilerleme kaydetmeyi, insanları belli amaçlar doğrultusunda bilgi ve beceri kazandırarak yetiştirmeyi hedefleyen bir süreç olarak ifade edilmektedir. Eğitim sürecinden geçen bireylerin bilgileri, farkındalıkları artmakta, kişilikleri de akabinde ile farklılaşmaktadır. Bireylerde yaşanan farklılaşma ve değişimler esasen eğitim esnasında elde edilen bilgi, beceri, tutum ve değerler aracılığı ile gerçekleşmektedir (Fidan, 2012). Ancak eğitim sürecinin planlı ve programlı bir şekilde sunulduğu öğretim uygulamalarında, bireylerin düşünme becerilerinde bir dizi farklılaşma yolları aranmaktan öte, üst düzey düşünme becerisi kazandırarak, üst düzey bir öğrenmeyi sağlayacak bağımsız öğrenmeyi gerçekleştirmeye imkan sağlayıcı eğitici stratejilerden yararlanma oldukça önemli görülmektedir (Mcgregor, 2007). Artık formal eğitim sürecinde bireylerin elde etmiş oldukları bilginin ne olduğundan daha çok bilgiyi asıl elde ettikleri üzerinde durulmaya başlandığı görülmektedir. Çünkü çağımızın eğitim beklentisi bireylerin ne öğrendikleri değil nasıl öğrendikleri üzerine kurulmaktadır (Çakıroğlu, 2007). Öğrenme yollarının öğretiminde ise uygun strateji seçiminin öğretimi oldukça önemli kabul edilmektedir. Üstbilis stratejilerinden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamalarının işlevselliğinin bu noktada oldukça etkili olacağı düşünülmektedir.

Üstbilis, kişinin kendi bilişsel işlemleri hakkındaki bilgisi ve onlarla ilgili olan her şey olarak ifade edilmektedir (Flavell, 1979). Üstbilis, kişinin kendi bilgisinin farkında olarak öğrenme ve problem çözmeye yönelik zihinsel aktivitelerini içeren üst düzey bir yönetim süreci, öğrenmeyi öğrenme ve bilişi hakkında bilgi sahibi olarak kendi düşünme ve öğrenme aktivitelerini düzenleme ve kontrol etme aktivitesi olarak tanımlanmaktadır (Kuhn, 2000; Baker ve Brown 1984; Metcalfe, 2000; Cross ve Paris, 1988; Brown, 1987, Martinez, 2006.) Üstbilis, öğrenme ve problem çözmeye yönelik olarak yapılan çaba sarf etme süreci ve öğrenme, problem çözmeye adına yapılan kend zihinsel süreçleri üzerine yaptığı izleme, tahminde bulunma, kontrol etme, değerlendirme, düzenleme eylemlerini içeren, zihinsel aktivitelerdir (Brown, 1980). Üstbilis, bireyin kendisi hakkında, amaç ve ihtiyaçları hakkındaki bilgisidir. Gerçekleştirdiği faaliyetleri izleyerek bireysel değerlendirme yapıp kendi farkındalığını bulmasıdır (Özbay ve Bahar, 2012). En genel anlamıyla üstbilis bireylerin bilişleri hakkındaki bilgi olarak ifade edilmektedir. Bireylerin belli amaçları gerçekleştirmek amacı ile bilişleri hakkında sahip oldukları biliş bilgisi ve bilişlerini düzenleme faaliyetleri üstbilisin iki temel unsurunu oluşturmaktadır (Flavell, 1976; Garofalo ve Lester, 1985; Lester, Garofalo ve Kroll, 1989; Veenman, 2006; Baş ve Özturan Sağırlı 2017). Öğrenmeyi öğrenme adına farkındalık sağlayacak bir nitelikte olması sebebiyle, üstbilisel becerileri elde etme, bireylere aktif düşünmenin, düşünme süreçlerini planlamanın, sağlıklı problem çözüme yardımcı olmaktadır. Bu nedenle bireyin üstbilisini, üstbilisel becerilerini öğrenmesi, bireyin farkındalığına, kalıcı öğrenme yaşantıları geçirmesine katkı sağlayacaktır (Demir, 2009).

Bilgiye ulaşma ve bilgiye işlerlik kazandırma bilişsel süreçlerle açıklanırken, bireyin kendinin ve geçirdiği sürecin farkında olması ise üstbilis kavramıyla açıklanmaktadır. Bu farkındalık; bireyin neyi, nasıl öğreneceğini bilmesi kısaca öğrenmeyi öğrenme becerileri şeklinde ifade edilmektedir (Melanlıoğlu, 2011). "Düşünmeyi düşünme" ya da "öğrenmeyi öğrenme" ye vurgu yapan üstbilis tanımından da anlaşılacağı üzere bireyin kendi kendine öğrenmesini, nasıl öğreneceğini bilemesini, bireyin kendi öğrenme sürecini değerlendirmesini esas almaktadır. Üstbilis bireyin belli bir durumda kendi stratejik bilgisine nasıl başvuru yapacağını ve bunu nasıl etkili bir şekilde kullanacağını içerdiği için üstbilisel stratejilerden yararlanmanın eğitim ve öğretim için önemi büyüktür (Melanlıoğlu, 2011). Üstbilis stratejileri istenilen öğrenmenin sağlanmasında amaca hizmet eden önemli stratejilerden biri

olarak ifade edilmektedir. Üstbilis stratejilerinin öğrenmede etkili olduğu, bireylerin farkındalıklarının artırılmasına yardım ederek öğrenme süreçlerini düzenleyebilecekleri bir yapı kazandırabileceği düşünölmektedir. Üstbilis bağımsız öğrenmeyi destekleyerek, üst düzey bir öğrenmenin sağlanması ve dolayısıyla farkındalık artırılması noktasında yardımcı olacak bir özelliكتedir.

Bilgi edinimi, şimdiye kadar hayatın ve formal eğimin tana prensibi olarak değeriendirilmiştir. Fakat çağımızda artık bilgiye olan yaklaşım değışmiştir. Artık bilgi; olguları, kavramları, ilkeleri ve süreçleri ezberlemek olarak görölmemektedir. Bilgiye işlerlik kazandırma, bilgiyi davranışa dönüştürme bilgi kazanımından çok daha önemli kabul edilmektedir (Yontar, 2013). Çünkü öğrenciler genellikle bilgi edinmekten çok özellikle karmaşık görevleri yerine getirmek için gerekli olan bilgi ve beceriye sahipken, bunları nasıl kullanacaklarını bilmemektedirler (Akın ve Abacı, 2011). Fakat üstbilis yaşanan olumsuzlukların giderilmesine yardım ederek bireyin kendi bilgisinin farkında olmasına yardımcı olmakta, nasıl daha iyi öğrenebileceğinin bilincinde olarak ne gibi etkinlik, faaliyet, strateji kullanacağı ile ilgili bireylere yol göstermektedir. Bireylere, sahip oldukları bilgilerin neler olduğunun farkındalığını aşıl原因, aynı zamanda bilgiyi nasıl etkili ve verimli kullanacağı ile ilgili ipuçları sağlayan, eğitim sürecinde kaliteli öğrenme yaşantılarının geçirilmesine yardımcı olan üstbilis ile bilginin etkili ve verimli kullanılır ve işletilir duruma getirilmesine katkı sağlanabilmektedir. Üstbilisel beceriye sahip olan bireyler bireysel olarak öncelikle öğreneceği konuya oldukça dikkatli motive olmaktadır. Bu durum bireyin üstbilisel bilgisi hakkındaki farkındalığını ve kendi düşüncesini kontrol edebilmesini sağlamaktadır. Daha sonra öğreneceği konu, kavram ile ilgili ne bilip ne bilmediğini ve ne bilmesi gerektiğini değeriendirebilmektedirler. Nerede olduğunu görerek nasıl bir yol planlamasının gerektiğini, daha sonra ise ne derece öğrendiğinin, nasıl öğrendiğinin, hangi düşünme süreçlerini takip ettiğinin bilincinde olup, kazanmış olduğu becerileri bir yaşam tarzı haline getirebilmektedirler. Üstbilisel yetenekleri zayıf olan bireylerin üstbilisel gelişimlerini sağlamada öğretmene daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Türk eğitiminin düzeyi, yapısı dikkate ele alındığında sınıflarda; düşünmeyi öğrenme ve öğrenmeyi öğrenme becerilerini kapsayan üstbilis becerilerinin kazandırılmasının esasen ne derece gerekli olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır (Gelen, 2003; Hıdıroğlu, 2018).

Üstbilisel farkındalığa sahip olan öğrenciler kendi öğrenme durumlarını doğru olarak değeriendirerek, bireysel öğrenme durumlarını sağlıklı bir şekilde planlayabilmektedirler. Kısacası kendi öğrenme durumlarını kendi düşünme süzgeçlerinden geçirerek ve buna uygun stratejiler belirleyip bu doğrultuda hareket edebilmektedirler (RincónGallardo'dan aktaran Yıldız, 2012). Üstbilisel stratejilerden yararlanarak yapılacak öğretim uygulamalarının, bireye güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varmasına, karmaşık görev ve sorumlulukları yerine getirmek için ne yapacaklarını, ne şekilde hareket edeceklerini, hangi bilgi ve becerileri ne şekilde kullanacaklarını kavratma noktasında yardımcı olacağı düşünölmektedir (Akın ve Abacı, 2011). “Düşünmeyi düşünme” ya da “öğrenmeyi öğrenme” ye vurgu yapan üstbilis, bireyin kendi kendine öğrenmesini, nasıl öğreneceğini bilemesini, bireyin kendi öğrenme sürecini değeriendirmesini esas almaktadır. Üstbilisel stratejiler, bireyin karşılaştığı bir durum ya da olayda kendi stratejik bilgisine nasıl başvuru yapacağını ve bunu nasıl etkin bir şekilde kullanacağını içerdiği için üstbilisel stratejilerden yararlanmanın bireysel farkındalık oluşturmadaki etkisi yadsınamayacak derecede önemlidir (Melanlıoğlu, 2011). Yürütölen bu çalışmada da eğitim ve öğretim ortamlarında öğrenci farkındalığının artırılması ile ilgili önemli olduğu düşünölen üstbilis stratejilerinin sosyal bilgiler dersi bünyesinde etkililiği araştırılmaktadır. Başka alanlarda ve özellikle problem çözme ile ilgili olarak üstbilisel stratejilerden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamalarıyla dersin verimliliğinin, öğrenci farkındalığının, öğrenci başarısının artırılmasına yönelik çalışmaların yapıldığı görölmektedir (Aydemir ve Kubanç 2014; Kaplan ve Duran 2015; Erdoğan ve Şengöl 2014; Tüysöz 2013; Kaçar ve Sarıçam 2015; Vadhan ve Stander, 1994; Johnson, 2002; Hassan, 2003; Özbilgin,1993; Gümüş, 1997; Aral, 1999; Gelen, 2003; Çiçekçioğlu, 2003; Çakıroğlu,2007). Fakat sosyal bilgiler dersinde örnek gösterilebilecek çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu nedenle yapılan bu araştırmanın soyut birçok kavram ve konu içeren, bazı öğrencilerin öğrenme güçlüğü çektiği sosyal bilgiler dersinde bireylerin üstbilis farkındalıklarının, üstbilis stratejileri kullanımlarının incelenerek, sosyal bilgiler dersinde, çocukların bireysel bir şekilde kendi kendilerine öğrenebilmeleri, kendi öğrenmelerini izleyerek nasıl daha iyi öğrenebilecekleri ile ilgili çıkarımlarda bulunabilmeleri, öğrenmelerini düzenleme adına ne gibi stratejilerden yararlanabileceklerinin farkına varmaları, eğitim öğretim ortamlarının zenginleştirilip, çocukların sağlıklı ve kalıcı öğrenme yaşantıları geçirmelerine yardımcı olacağı düşünölmektedir.

Bu araştırmanın amacı 6. sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin üstbilişsel farkındalıklarını, üstbiliş stratejilerini kullanma yeterliliklerini belirlemektir. Belirlenen amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

6. Sınıf sosyal bilgiler ders öğretiminde üstbiliş stratejilerinden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının;

1.Öğrencilerin farkındalıklarına etkisi nedir?

2.Öğrencilerin üstbiliş stratejilerini kullanma yeterliliklerine etkisi nedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretiminde üstbiliş stratejileri kullanımının öğrencilerin farkındalıklarına ve üstbiliş stratejileri kullanma yeterliliklerine etkisini belirlemeye çalışan araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel desen türlerinden ise öntest-sontest deney-kontrol gruplu araştırma deseni kullanılmıştır. Ön test son test deney kontrol gruplu deneysel deseni; deneklerin deney ve kontrol grubu şeklinde ayrıldıktan sonra deneysel çalışmaya başlamadan önce ve deneysel çalışmaya başladıktan sonra belirlenen bağımlı değişkenler ile ilgili ölçüme tabi tutulmalarıdır. (Karasar, 2005). Bu desende bir denek, deney veya kontrol gruplarının sadece birisinde bulunmaktadır (Büyüköztürk, 2007).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 öğretim yılında bir devlet ortaokulunun iki farklı şubesinde öğrenim gören 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken uygun örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmanın deney grubunda 37, kontrol grubunda ise 35 öğrenci bulunmaktadır. Kaynaştırma öğrencileri, çalışmada devamlılık göstermeyen öğrenciler çalışma dışında tutulmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin üstbilişsel farkındalıkları hakkında bilgi edinmek amacıyla Sperling, Howard, Miller ve Murphy (2002) tarafından 3.-9. sınıf öğrencilerinin üstbiliş farkındalıklarını belirlemek için geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Karakelle ve Saraç (2007) tarafından yapılan "Çocuklar İçin Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca üstbiliş stratejilerinden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının etkililiğini belirlemek ve çalışma grupları arasında farkı gözlemlemek amacıyla Schmit ve Ford (2003); Ford ve arkadaşları (1998) ve Pintrich vd. (1991, 1993)'nın çalışmaları temel alınarak Aktürk (2010) tarafından geliştirilen "Üstbiliş Stratejileri Kullanımını Değerlendirme Anketi" kullanılmıştır. Anket 5 likert tipinde bir anket olup toplamda 15 maddeden oluşmaktadır. Ankette bir kişinin alabileceği maksimum puan 75 minimum puan ise 15 tir. Ankette bulunan soruları hepsi olumlu içeriğe sahip sorulardır. Ters köke ait sorular ankette yer almamaktadır. Aktürk (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan anketin Cronbach Alpha güvenilirlik kat sayısı .88 olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Yapılan araştırmada deney grubunda üstbiliş stratejilerinden yararlanılarak öğretim süreci gerçekleştirilirken, kontrol grubunda ise üstbiliş stratejilerinden yararlanılarak herhangi bir öğretim uygulaması gerçekleştirilmemiştir. Deney ve kontrol grubunda sosyal bilgiler ders programına uygun hareket edilmiş, müfredata aykırı bir işlemde bulunulmamış, aynı ders planlarından yararlanılmamış, dersin konusuna ilişkin aynı etkinlikler yaptırılmıştır. Kontrol grubundan farklı olarak deney grubunda, üst bilişsel etkinliklerle birleştirilerek ders anlatımı yapılmış, üst biliş stratejilerinden yararlanılarak bir öğretim uygulaması gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırma süresince, deney grubunda bulunan öğrencilere, üstbilişsel stratejilere dayalı bir öğretim yapılırken, kontrol grubunda geleneksel yöntem ile üstbilişsel stratejiler devreye sokulmadan bir öğretim gerçekleştirilmiştir. Bu kısma çalışmanın ne kadar süre yapıldığını da yazalım. Elde edilen SPSS 16 (Statistical PackagefortheSocialScienes) programı ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi “6. sınıf sosyal bilgiler dersinde üstbiliş stratejilerinden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının öğrencilerin bilgi izleme farkındalıklarına etkisi nedir?” şeklinde ifade edilmektedir.

Araştırma kapsamında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin üst bilişsel farkındalıkları “Çocuklar İçin Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği” kullanılarak deneysel işlem öncesinde ve sonrasında ölçülmüştür. Öğrencilerin üst bilişsel farkındalık düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Üstbilişsel farkındalık betimsel istatistikleri

Grup	Ölçüm	N	Min.	Maks.	\bar{X}	Ss
Deney	Farkındalık (Öntest)	29	19,00	29,00	24,1379	2,61485
	Farkındalık (Sontest)	29	21,00	36,00	32,5862	3,59083
Kontrol	Farkındalık (Öntest)	26	19,00	30,00	23,2692	2,63147
	Farkındalık (Sontest)	26	17,00	34,00	23,8077	3,56673

Tablo 1 incelendiğinde her iki gruptaki öğrencilerin deneysel işlem öncesinde benzer üst bilişsel farkındalık düzeyine sahip oldukları ancak deneysel işlem sonrasında deney grubunda artış olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin üst bilişsel farkındalık düzeylerinin nasıl bir dağılım gösterdiğinin incelenmesi için normallik testi yapılmıştır. Yapılan normallik testi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Üst bilişsel farkındalık puanları normallik testi

Ölçüm		Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	sd	P	istatistik	sd	P
Farkındalık (Öntest)	Deney	,099	29	,200	,972	29	,609
	Kontrol	,195	26	,013	,933	26	,092
Farkındalık (Sontest)	Deney	,205	29	,003	,807	29	,000
	Kontrol	,248	26	,000	,878	26	,005

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin üst bilişsel farkındalık düzeyleri öntest puanlarının normal dağılıma sahip olduğu ancak sontest puanlarının ise normallikten manidar şekilde sapma gösterdiği görülmektedir. Bu bulgular ışığında araştırma kapsamında öğrencilerin üst bilişsel farkındalık düzeylerinin öntest puanlarının deney-kontrol grubu için farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla bağımsız örneklem t-testi yapılırken, sontest puanları arasındaki farkın manidarlığının incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Araştırma kapsamında ilk olarak deney-kontrol grubundaki öğrencilerin deneysel işlem öncesi üst bilişsel farkındalık düzeyleri arasındaki farkın manidarlığı incelenmiştir. Bu amaçla gerçekleştirilen bağımsız t-testi sonuçları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Üst bilişsel farkındalık öntest puanları bağımsız örneklem t-testi

Grup	N	\bar{X}	ss	T	sd	P	Fark
Deney	29	24,1379	2,61485	1,226	53	,225	,86870
Kontrol	26	23,2692	2,63147				

Tablo 3 incelendiğinde yapılan bağımsız örneklem t-testin sonucunda deney-kontrol gruplarının öntest puanları arasında anlamlı farklılığa rastlanamamıştır ($p=0,225$). Bu durum deneysel işlem öncesi deney ve kontrol grubunun üst bilişsel farkındalık düzeyi bakımından birbirine benzer olduğunu göstermektedir.

Deneysel işlem sonrasında öğrencilerin üst bilişsel farkındalık düzeyleri arasındaki farkın manidarlığının incelenmesi amacıyla normallik varsayımı karşılanmadığından dolayı Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Mann-Whitney U testinde elde edilen sonuçlar sonuçlar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Üstbilişsel farkındalık sontest puanları mann-whitney u testi sonuçları

Grup	N	\bar{X}	ss	U	Z	P	Fark
Deney	29	32,5862	3,59083	50,000	-5,535	,000	8,77851
Kontrol	26	23,8077	3,56673				

Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre deney-kontrol gruplarının deneysel işlem sonrası farkındalık düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p<.05$). Deney ve kontrol grubunun farkındalık düzeyi sontest puanları incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin (A.O.=32,5862 S.S.=3,59083) üst bilişsel farkındalık düzeylerinin anlamlı şekilde kontrol grubundaki öğrencilerin (A.O.=23,8077 S.S.=3,56673) üst bilişsel farkındalık düzeylerinden yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum deneysel işlemin öğrencilerin üst bilişsel farkındalık düzeylerinin artırılmasında etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında son olarak deney ve kontrol grubunun öntest puanlarına göre sontest puanlarındaki artışın anlamlı olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla öncelik öntest-sontest fark puanlarının dağılımı incelenmiştir. Öntest-sontest fark puanlarının dağılımının incelenmesi için yapılan normallik testi sonuçları aşağıda bulunan tablo da sunulmuştur.

Tablo 5. Üstbilişsel farkındalık öntest-sontest fark puanlarının normallik testi

Ölçüm		Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	Sd	P	İstatistik	Sd	P
Farkındalık (Öntest)	Deney	,124	29	,200*	,966	29	,445
	Kontrol	,207	26	,006	,937	26	,113

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öntest-sontest fark puanlarının dağılımının normallik varsayımını karşılamasından dolayı öntest-sontest puanları arasındaki farkın manidarlığının incelenmesi amacıyla bağımlı örneklem t-testi yapılmıştır. Yapılan t-testi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Üstbilişsel farkındalık öntest-sontest fark puanları bağımlı örneklem t-testi sonuçları

Grup	Ölçüm	N	\bar{X}	ss	T	sd	P	Fark
Deney	Sontest	29	32,5862	3,59083	15,348	28	,000	7,31034
	Öntest	29	25,2759	3,53449				
Kontrol	Sontest	26	23,8077	3,56673	1,175	25	,251	,53846
	Öntest	26	23,2692	2,63147				

Yapılan bağımlı örneklem t-testi sonucunda deney grubunu oluşturan öğrencilerin öntest-sontest puanları arasındaki fark (Fark=7,31 $p<.05$) anlamlı bulunurken, kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin öntest-sontest puanları arasındaki fark (Fark=0,54 $p>.05$) anlamlı bulunmamıştır. Bu durum kontrol grubundaki öğrencilerin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında üst bilişsel farkındalık düzeyi bakımından birbirine benzer olduğunu göstermektedir. Bunun aksine deney grubundaki öğrencilerin

deneysel işlem sonrasındaki üst bilişsel farkındalık düzeyleri manidar bir şekilde deneysel işlem öncesindeki farkındalık düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyal bilgiler dersinde üstbilişsel stratejilerden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının öğrenci farkındalıklarına nasıl bir etkiye bulunduğunu belirlemek için yapılan çalışmada, deney grubu ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin deneysel işlemde önce ve de deneysel işlemde sonra derse yönelik farkındalıklarını belirlemek için kullanılan ölçekten almış oldukları puanlar karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma bize üstbilişsel stratejilerinden yararlanılarak yapılacak öğretim uygulamasının öğrencilerin farkındalıklarına olumlu anlamda etki edebileceğini göstermiştir. Üstbilişsel farkındalık, üstbilişsel bilgi, üstbilişsel öğrenme stratejileri ile gelişebilecek bir yapıda olduğu söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi ise “6 sınıf sosyal bilgiler dersinde üstbiliş stratejilerinden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının öğrencilerin üstbiliş stratejilerini kullanma yeterliliklerine etkisi nedir?” şeklinde ifade edilmektedir.

Öğrencilerin deneysel işlem sonrası üstbiliş stratejilerini kullanma düzeylerinin karşılaştırılması için öncelikle puanların dağılımı incelenmiştir. Bu amaçla deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin üstbiliş stratejilerini kullanma düzeylerine ilişkin hazırlanan betimsel istatistikler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Deney-kontrol grubu üstbiliş stratejileri kullanım düzeyleri betimsel istatistikler

Grup	N	Min.	Maks.	\bar{X}	Ss
Deney	29	47,00	71,00	62,6552	5,40685
Kontrol	26	34,00	48,00	41,5385	3,77604

Tablo 7 incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin üstbiliş stratejilerini kullanma düzeylerinin kontrol grubundaki öğrencilerden yüksek olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerin arasındaki bu farkın manidarlığının incelenmesi amacıyla öncelikle normallik testi yapılmıştır. Normallik testi sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Üstbiliş stratejileri kullanma düzeyi normallik testi

Grup	Kolmogorov-Smirnova		Shapiro-Wilk			
	İstatistik	Sd	p	İstatistik	sd	P
Deney	,085	29	,200*	,949	29	,173
Kontrol	,112	26	,200*	,969	26	,599

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin üstbiliş stratejilerini kullanma düzeyleri puanlarının dağılımının normal olduğu görülmektedir. Gerekli varsayımların karşılanmasından dolayı deney-kontrol grubundaki öğrencilerin üstbiliş stratejilerini kullanma düzeyleri arasındaki farkın manidarlığının test edilmesi için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Yapılan bağımsız t-testi sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Deney-kontrol grubu üstbiliş stratejileri kullanma düzeyleri bağımsız örneklem t-testi

Grup	N	\bar{X}	Ss	T	sd	p	Fark
Deney	29	62,6552	5,40685	16,605	53	,000	21,11671
Kontrol	26	41,5385	3,77604	16,926			

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda deney-kontrol gruplarındaki öğrencilerin üstbiliş stratejilerini kullanma düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Betimsel istatistikler incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin üstbiliş stratejilerini kullanma düzeyleri üstbiliş stratejilerini kullanma düzeylerinin (A.O.=62,6552 S.S.=5,40685) anlamlı şekilde kontrol grubundaki

öğrencilerin üstbilis stratejilerini kullanma düzeylerinden (A.O.=41,5385 S.S.=3,77604) yüksek olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇLAR

Çalışmanın birinci problemi “6. sınıf sosyal bilgiler dersinde üstbilis stratejilerinden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının, öğrencilerin bilgi izleme farkındalıklarına etkisini nedir?” şeklindedir. Çalışma sorusuna cevap bulabilmek amacıyla yapılan t testi sonuçlarına göre, deney grubunu oluşturan öğrencilerin öntest-sontest puanları arasındaki fark (Fark=7,31 $p<.05$) anlamlı bulunurken, kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin öntest-sontest puanları arasındaki fark (Fark=0,54 $p>.05$) manidar bulunmamıştır. Yapılan analiz sonuçları, kontrol grubundaki öğrencilerin deneysel işlem öncesinde ve sonrasında üst bilisşel farkındalık düzeyi bakımından birbirine benzer olduğunu göstermektedir. Bunun aksine deney grubundaki öğrencilerin deneysel işlem sonrasındaki üst bilisşel farkındalık düzeyleri manidar bir şekilde deneysel işlem öncesindeki farkındalık düzeylerinden yüksek olduğu görülmüştür.

Çalışmanın ikinci alt problemi olan “6. sınıf sosyal bilgiler dersinde üstbilis stratejilerinden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının öğrencilerin üstbilis stratejileri kullanma yeterliliklerine etkisi nedir?” sorusuna yanıt bulabilmek için yapılan bağımsız t-testi sonuçlarına göre deney-kontrol gruplarındaki öğrencilerin başarı düzeyleri arasındaki farkın manidar olduğu görülmüştür. Betimsel istatistikler incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerin başarı düzeylerinin (A.O.=12,3793 S.S.=2,22669) manidar şekilde kontrol grubundaki öğrencilerin başarı düzeylerinden (A.O.=10,4231 S.S.=2,11987) yüksektir. Literatür incelendiğinde üstbilis stratejileri kullanan, üstbilis stratejileri kullanma yeterliliğine sahip olan, üstbilisşelstratetjileri öğretimi yapılan öğrencilerin başarı düzeylerinde artış olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle üstbilis, öğrencilerin farkındalıklarının artırılmasında, kendi bilgisini değerlendirerek bireysel gelişim sağlamalarında faydalı bir araç olarak kullanılabilir (Özsoy, 2008). Yapılan üstbilisşetraetji öğretimi ile bireylerin kendilerini tanımalarına, eksikliklerini, hatalarını görmelerine, “Daha iyi nasıl öğrenebilirim?” sorusuna cevap bulmalarına ve dolayısıyla kendi öğrenme durumlarını sağlıklı bir şekilde düzenleyebilmelerine yardımcı olunduğu için öğrenme farkındalıklarına da etki edilmektedir. Üstbilisşel farkındalığa sahip olan bireylerin okuduğunu anlama düzeylerinde ve bununla birlikte de başarılarının yüksek olduğu yapılan araştırma sonuçlarında gözlemlenmektedir (Özbilgin,1993; Vadhan ve Stander, 1994; Gümüş, 1997; Aral, 1999; Johnson, 2002; Hassan, 2003; Gelen, 2003; Çiçekçioğlu, 2003; Çakıroğlu,2007, Özsoy, 2008). Üstbilisşel farkındalığın ölçülmesi için yapılan çalışmalar üstbilisşin aslında öğrenme ve öğretme stratejilerinde kullanılabilir önemli bir araç olduğunu göstermektedir (Çakıroğlu ve Ataman, 2008; Başbay, 2008; Yeşilyurt, 2013; Duman ve Arsal, 2015). Üstbilisşel stratejileri kullanma noktasında aktif olan bireylerin kullanmayan bireylere nazaran akademik başarılarının da aynı zamanda daha yüksek olduğu yine yapılan araştırmalarda neticesinde belirlenmiştir (Mayer, 1998, Schunk ve Zimmerman, 1998; Ormrod, 2003; Özsoy, 2008). Üstbilisşel farkındalık yaşla gelişebilecek bir nitelik göstermekte ve üstbilisşel stratejilerin etkili kullanımı bireylerin farkındalıklarına olumlu anlamda etki etmektedir. Flavell (1979), Vovides (2005), McMurray ve Snaft (2005), Peters (2007), Özsoy (2007), Demircioğlu (2008), Pilten (2008), Yıldız (2008), Aktürk (2010), Yurdakul ve Demirel (2011), Yıldız (2012), Katrancı (2012), Özkaya (2013), Arslan (2014) yapmış oldukları çalışmalardan elde ettikleri sonuçlar da ifade ile tutarlılık göstermektedir. Araştırmacıların yapmış olduğu çalışmalardan elde ettikleri sonuçları ortak bir paydada birleştirecek olursak; üstbilisşel stratejilerden yararlanarak yapılan öğretim uygulamasının yapıldığı deney grubu ve üstbilis stratejilerinden yararlanılarak öğretim uygulamasının yapılmadığı kontrol grubu arasındaki farkındalıklarının karşılaştırılması, deney grubunu oluşturan öğrencilerin kontrol grubunu oluşturan öğrencilere göre anlamı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Üstbilisşel farkındalık bireyin kendi performansını doğrudan yükseltecek bir yolda planlama, sıralama, izleme ve daha iyi uygulama yetisi olarak görülmektedir. Bireylere bilişüstü becerilerin öğretimi onların başarılarında önemli bir artışa neden olabilmektedir. Bireyler kendi düşünce süreçleri üzerinde düşünerek kendi başlarına düşündükleri belirli öğrenme stratejilerini uygulayabilmektedirler. Düşünme becerileri ve çalışma becerileri bilişüstü becerilerinin örnekleridir. Bireylere kendi öğrenmelerini izlemek, değerlendirmek, problemleri çözmek, çalışmak için ne kadar zamana ihtiyacı olduğunu belirlemek veya çalışmak için etkili bir plan geliştirmek amacı ile bilişüstü beceriler öğretilir. Üstbilisşel beceriler öğrenme durumlarının düzenlenmesi ile ilgili farkındalığı oluşturmaktadır. (Selçoğlu, Demirsöz, 2014). Üstbilisşin ne olduğunu bilen, üstbilisşten faydalanma,

yararlanma yollarını kavramış, nasıl daha iyi öğrenebileceği noktasında ipuçlarına vakıf bireylerin, üstbilişsel farkındalıklarının yüksek olduğu yapılan çalışmalar neticesinde görülmektedir. Üstbiliş eğitimi almamış öğrencilerin üstbilişsel farkındalıklarında bir değişim olması beklenmemektedir. Kontrol grubundaki öğrencilerin de üstbilişsel farkındalıklarında bir değişim olmasının nedeni üstbiliş ile ilgili bir eğitim almaması ile ilgili bir durumdan kaynaklanmaktadır. Üstbilişsel farkındalığın artırılmasında üstbilişsel eğitimin önemi büyüktür (Yıldız, 2012). Üstbilişsel öğrenme stratejilerinden yararlanarak yapılacak öğretim faaliyeti ile sağlıklı bir öğrenme durumu oluşturulmasına, öğrencilerin farkındalıklarına olumlu anlamda etki edecek ve beraberinde başarının gelmesine katkı sağlanacaktır. Araştırma bulgularından elde edilen bilgiler edilen bilgiler, üstbiliş stratejilerinden yararlanılarak yapılan öğretim uygulamasının öğrencilerin farkındalıklarını olumlu anlamda etkilediğini ortaya koymaktadır.

Öneriler

Sosyal bilgiler dersi bünyesinde yapılan bu araştırmaya göre üstbilişsel stratejilerin bireyin sağlıklı ve başarılı öğrenmeler gerçekleştirmesine yardımcı stratejiler olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ortaokul öğrencilerine, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından kazandırılacak üstbiliş strateji öğretimi ile öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ilgi, motivasyon, farkındalık, başarıları artırılabilir.

Yapılan bu çalışma ile öğretmenler tarafından sosyal bilgiler dersinde üstbilişsel stratejilerin uygulanmasının bireyin farkındalığının ve başarısının artırılmasına katkı sağladığı görülmüştür. Dolayısıyla öğretmenler tarafından sosyal bilgiler dersinde öğretim stratejileri boyutunda, üstbilişsel stratejilerin kullanımına yer verilebilir.

Yapılan uygulama sosyal bilgiler dersinde ortaokul 6. sınıf öğrencilerinde üstbiliş stratejilerinin etkili olduğunu ortaya koymuştur. Üstbiliş stratejilerinin farklı sınıf ve yaş gruplarında etkili olabileceği düşünülürse çeşitli öğretim kademelerinde üstbilişsel stratejilerden yararlanılabilir.

KAYNAKÇA

Akın, A., Abacı, R., & Çetin, B. (2007). *The validity and reliability study of the Turkish version of the metacognitive awareness inventory*. Educational Science: Theory & Practice, 7(2), 655-680.

Aktürk, A.O. (2010). *Bilgisayar dersinde üstbiliş öğretim stratejilerinin etkisi*. [Doktora Tezi], Selçuk Üniversitesi.

Aydemir, H. ve Kubanç, Y. (2014). *Problem çözme sürecinde üstbilişsel davranışların incelenmesi*. Turkish Studies, 9(2), 203-219.

Başbay, M. (2013). *Epistemolojik inancın eleştirel düşünme ve üstbiliş ile ilişkisinin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi*. Eğitim ve Bilim, 38(169), 249-262

Brown, A. (1987). *Metacognition, executive control, self-regulation, and other more mysterious mechanisms*. F. Weinert ve R. Kluwe (Eds.), *Metacognition, motivation and understanding* (pp.65-116). Erlbaum.

Brown, A. L. (1980). *Metacognition and reading development*. In R. J. Spiro, B. C. Bruce ve W. F. Brewer (Eds.), *Theoretical issues in reading comprehension: perspectives from cognitive psychology, linguistics, artificial intelligence and education* (pp.453-481). Erlbaum.

Büyüköztürk, S. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem A Yayıncılık.

Cross, D.R. & Paris, S. G. (1988). *Developmental and instructional analyses of children's metacognition and reading comprehension*. Journal of Educational Psychology, 80 (2), 131-142.

Çakıroğlu, A. (2007). *Üstbilişsel strateji kullanımının okuduğunu anlama düzeyi düşük öğrencilerde erişimi artırımına etkisi*. [Doktora Tezi], Gazi Üniversitesi.

Çakıroğlu, A. ve Ataman, A. (2008). *Üstbilişsel strateji öğretiminin okuduğunu anlama başarı düzeyi düşük öğrencilerde erişimi artırımına etkisi*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16, 1-13.

Demir, Ö. (2009). *Bilişsel koçluk yöntemiyle öğretilen bilişsel farkındalık stratejilerinin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin epistemolojik inançlarına, bilişsel farkındalık becerilerine, akademik başarılarına ve bunların kalıcılıklarına etkisi*. [Doktora Tezi], Çukurova Üniversitesi.

Duman, M. ve Arsal, Z. (2015). *Türkçe dersinde bilişsel farkındalık okuma stratejileri öğretiminin etkililiği*. Milli Eğitim Dergisi, 44(206), 5-15.

Erdoğan, F. ve Şengül, S. (2014). *İlköğretim öğrencilerinin matematik dersine yönelik öz-düzenleyici öğrenme stratejileri üzerine bir inceleme*. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(3), 108-118.

Flavell, J. H. (1979). *Metacognition and cognitive monitoring*. American Psychologist, 34(10), 906-911.

Garofalo J. & Lester, F. (1985). *Metacognition, cognitive monitoring and mathematical performance*. Journal for Research in Mathematics Education, 16, 163-175.

Gelen, İ. (2003). *Bilişsel Farkındalık Stratejilerinin Türkçe Dersine İlişkin Tutum, Okuduğunu Anlama ve Kalıcılığa Etkisi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Çukurova Üniversitesi.

Gelen, İ. (2003). *Bilişsel farkındalık stratejilerinin türkçe dersine ilişkin tutum, okuduğunu anlama ve kalıcılığa etkisi*. [Doktora Tezi], Çukurova Üniversitesi.

Gümüş, N. (1997). *Öğrenmeyi öğretmenin öğrenci erişisi, kalıcılığı ve akademik benliğine etkisi*. [Doktora Tezi], Hacettepe Üniversitesi.

Hıdıroğlu, Ç. N. (2018). *Üstbiliş Kavramına Ve Problem Çözme Sürecinde Üstbilişin Rolüne Eleştirel Bir Bakış*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, 87-103.

Kaçar, M. ve Sarıçam, H. (2015). *Sınıf öğretmeni adaylarının üstbiliş farkındalıkları ile matematik kaygı düzeyleri üzerine bir çalışma*. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(2), 137-152

Kaplan, A. ve Duran, M. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin matematik dersine çalışma sürecinde üstbilişsel farkındalık düzeylerinin karşılaştırılması*. Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(2), 417-445

Karakelle, S. & Saraç, S. (2007). *Çocuklar için üst bilişsel farkındalık ölçeği (übfö-ç) a ve b formları: geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Türk Psikoloji Yazıları, 10(20), 87-103.

Kuhn, D. (2000). *Metacognitive development*. Current Directions in Psychological Science, 9(5), 178-181.

Martinez, M. E. (2006). *What is metacognition?* Phi Delta Kappan, 87(9), 696-699.

Mcgregor, D. (2007). *Developing thinking; developing learning: a guide to thinking skills in education*. Berkshire: Open University.

Melanlıoğlu, D. (2011). *Üstbiliş stratejileri eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi*. [Doktora Tezi], Gazi Üniversitesi.

Metcalf, J. (2000). *Metamemory: Theory and data*. E. Tulving and F. I. Craik (Eds.), *The Oxford handbook of memory* (pp.197-211), Oxford University Press.

Özbay, M., ve Bahar, M. A. (2012). *İleri Okur Ve Üstbiliş Eğitimi*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 1/1 2012 s. 158-177, Türkiye

Özsoy, G. (2008). *Üstbiliş*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(4), 713-740.

Selçioğlu Demirsöz, E. (2014). *Bilişüstü Farkındalık ve Geliştirilmesi*. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (2), 112-123.

Tüysüz, C. (2013). *Üstün yetenekli öğrencilerin problem çözme becerisine yönelik üstbiliş düzeylerinin belirlenmesi*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(21), 157-166.

Yeşilyurt, E. (2013). *Program geliştirme dersinin öğretmen adaylarının program geliştirmeye ilişkin bilişsel farkındalık düzeyine etkisi*. Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 6(3), 316-342.

Yıldız, H. (2012). *Üstbiliş stratejilerinin öğretmen adaylarının üst bilişsel farkındalıklarına ve öz yeterliklerine etkisi*. [Doktora Tezi], İnönü Üniversitesi.

Yontar, A. (2013). *Sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen sorumluluk değeri ve empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Doktora Tezi], Gazi Üniversitesi.